

fordi unikum másolatát megszerezze. Becses felvilágosításokat várt belőle, különösen az iskola régi tanulmányi rendjére nézve, a mi-ben nem is csalódott. Először Józán Miklós Oxfordban tanuló magyar kálvinista theologussal akarták lemásoltatni, de a Bodleian-könyvtár főkönyvtárnoka azt a hasznos tanácsot adta, hogy »ha hű és érdemes másolatot óhajtanak, rendeljenek meg egy facsimilét«. A Bethlen-főiskola előjárósága örömmel fogadta a tanácsot s több hazai könyvtárral szövetkezve, mintegy 20 collyptypiai hasonmást készíttetett róla, mely így sokkal olcsóbban (egy példány 30 forintért) volt megszerezhető.

Nem tartozik e folyóirat körébe e mű tanügyi jelentőségéről szólni, csak jelezzük, hogy több erdélyi iskola törvényeinek forrására nézve ez vezetett először nyomra s mutatványul néhány történeti szempontból is érdekes adatot említünk föl belőle. A mű előtt álló buzdításban, mely »a keresztyén, különösen a gyulafejevári ifjusághoz« van intézve, példákat idéz a külföldi és hazai történetből, Magyarországból és *Dáciából* s ajánl utánzás végett az ifjuságnak. Főlemlíti Szent-Istvánt, Nagy-Lajost, a kit a magyarok különösen a matematikában való jártasságáért magusnak neveztek, Mátyást és Erdélyben György barát fejedelmet, feleségével Izabellával (!); Báthori Zsigmondra vonatkozólag Sleidan történetíró művéből idéz egy helyen annak bizonyosságára, hogy milyen ékesen tudott ez a vajda latinul beszélni és Sleidan azon megjegyzésére, hogy ez meglepő tény egy rideg éghajlat alatt lakó, vad műveletlen nép hareziás fejedelméről, nem állhatja meg, hogy a lap szélén ki ne fakadjon: »Ugy látszik ez az író se sokat járt Erdélyben«. Megemlíti még Bethlen Gábort, a ki több mint huszonöt-ször olvasta át a bibliát; öreg és ifju Rákóczi Györgyöt. Ez utóbbira nézve — mint mondja — már szem- és fültanu, mily szépen tud a legnehezebb nemcsak világi, hanem egyházi vonatkozású tételekről értekezni. Ugy hogy nem csoda, ha Rákóczi Ferencz már már kezdi atyja nyomdokait követni, a ki különben is, szinte gyermekkorától fogva a Muzsák tisztelője volt!

A könyv története mellett elmondtuk e collyptypiai hasonmásról is mindazt, a mit rá vonatkozólag megtudhattunk: az a nemes ügybuzgóság, mely létrehozásában nyilvánult, megérdemli, hogy a mű történetének mintegy folytatásául e szakfolyóirat lapjain meg legyen örökítve.

Dézsi Lajos.

Magyar Műkincsek. Szerkeszti Radisics Jenő. *Első kötet.* Budapest. *Kiadja a Műbarátok köre.* 1896. Nagy 4-r. XXVIII + 126. l.

Milléniumi emlék ez is, s bátran állíthatjuk, hogy a maradan-dóbbak közül való. Az eszme, a melyet szolgál s a lelkesedés, mely megteremtette, egyaránt bele illenek a nagy nemzeti ünnepség hangulatába s ebből a szempontból a kulturtörténet méltó elismeréssel adózhat megteremtőinek. Radisics Jenő bevezetésében

részletesen elmondja a vállalat történetét, mely a »noblesse oblige« elvének valóban följegyzésre méltó érvényesülése. Hiszen mindenki tudja, hogy a társadalmi, vagyoni és szellemi előkelőség nemes szövetségese a Műbarátok Köre s hogy mily nagyjelentőségű ez a frigy, a szóban forgó kiadvány egymagában eléggé bizonyítja. Ámde mindez a kultur-historikus dolga. Bibliografiai érdekű a könyv kiállítása, s egy benne levő szorosan könyvtári kérdéssel foglalkozó közlemény.

A mi az elsőt, a könyv kiállítását illeti, a bevezetésből megtudható, hogy tudatos törekvések eredménye az a hatás, amit elért. Előkelő egyszerűsége, művészi ilusztrációi a szerkesztőnek és a szerkesztő bizottságnak izlését dicsérik, s úgy Kádár Gábor ismert műintézete, mint a Franklin-Társulat nyomdája büszkék lehetnek munkájukra. Megértették s megvalósították, a mit a kiadvány szerkesztői akartak. Mindössze néhány beragasztott szövegközti fametszeten akad fenn a figyelmesebben vizsgáló szem. Ez a beragasztás nem sikerült valami különösen s egyáltalában nem illik ilyenfajta diszműbe.

Az egyes cikkekről hosszasan nem szólhatunk, mint-hogy a mi tárgykörünkön kívül esnek. Csak megemlítjük, hogy *Jókai Mór* irt a kötethez előszót, hogy *Szana Tamás* az amateurokról irt élénk tárcza csevegésében a könyvek barátairól sem feledkezett meg. Igen érdekes cikkének az a része is, a melyben kifejti a magyar műizlésben hosszú időn át észlelhető olasz hatást. Megemlékezik XV. Lajos világhírű antikvárájának Duvaux-nak naplójáról is, s főlemlíti, hogy ebben a magyar név nem fordul elő. Nevezetes adat az, ha tudjuk, hogy abban az időben alig volt Európában amateur, a kinek ne lett volna dolga Duvaux-val. Szakavatott dolgozat a dr. *Toldy László*-é Budapest múkincseiről s adatokban és érdekes fejtegetésekben egyaránt gazdag a *Hampel József*-é a Magyar Nemzeti Múzeum múkincseiről. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum *Radács Jenő*-ben s az ezredéses kiállítás történelmi főcsoportja *Szalay Imre*-ben, azt hisszük, legméltóbb imertetőire találtak.

Minket azonban ezen a helyen leginkább a *György Aladár* cikke érdekel, melyben a hazai könyvtárakat ismerteti. Mióta nagyszabású munkálata: »Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben« megjelent, könyvtári kérdésekben méltán tekinthető elsőrangú szaktekintélynek s a vállalat szerkesztősége alig bízhatott volna meg illetékesebbet a vázlatzerű ismertetés megírásával, mint őt, aki az egész anyagot beható tanulmányok alapján ismeri. Dolgozatából nem is nehéz ki érezni a tájékozott szakembert, csak az a kár, hogy a dolgot még mindig az 1885-iki vizsgálódásnak hatása alatt látja, s mintha a frissebb impressziók egy kissé hiányoznának. Röviden összefoglalva a középkori

adatokat s elég élénk képet rajzolva a Korvináról (ámbar a specziális Korvin-kötésre vonatkozó újabb kutatások eredményeit is igen nagy hatással lehetett volna értékesítenie), megemlékezik nevezetesebb gyűjtőinkről s kiegészíti ebben a tekintetben a Szana közléseit. Ezek után pedig rátér nevezetesebb könyvtáraink ismertetésére. Főlemlíti, hogy 1885-ben hazánkban mintegy harmadfélezer könyvtárban több mint 7 és fél millió könyvet lehetett megállapítani s megjegyzi, hogy azóta az a szám kétség kívül emelkedett. Természetes, hogy emelkedett, sőt még egyéb változások és történetek, melyekről nem mindig vesz tudomást. Így mindenekelőtt a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ez alatt a tíz év alatt minden irányban olyan nevezetes fejlődést mutatott, hogy a hazai könyvtárak sorában most már méltán az első hely illeti meg. György Aladár azonban még mindig a második helyen szól róla, az elsőséget az egyetemi könyvtárnak adva. A múzeumi könyvtárról azt mondja, hogy kétet száma körülbelül egyforma az egyetemiével, ami azt akarja jelenteni, hogy az első az utóbbit körülbelül megközelíti. Hát bizony ebben egy kis tévedés van, a miről könnyű meggyőződni az újabban közölt kimutatások révén. A Nemzeti Múzeum könyvtáráról 1896-ban megjelent ismertetés (Magyar Könyvszemle, 1896. évf. 97. l.) szerint a könyvtár nyomtatványi osztályának állománya 400,000-re tehető (a mely számban az a 7098 hirlapévfolym nincs benn), a kéziratáré meghaladja a 16,000-et, s a levéltárban kerek számmal 230,000 oklevelet őriznek, a 42 családi levéltáron kívül. Most már az egyetemi könyvtárnak ugyan csak 1896-ban kibocsátott címjegyzékét véve alapul, a könyvtár állományaként 215,363 kötet művet, 35,256 drb miscellaneat, 1604 drb és 439 kötet kéziratot lehet konstatálnunk. Ime egyszerű számok hirdetik, hogy a legnagyobb és így a legelső hazai könyvtár a Magyar Nemzeti Múzeumé. György Aladár az elsőségén kívül még több ezer kódex-szel is megajándékozta az egyetemi könyvtárt, a minthogy a múzeumi könyvtárt is több ezer keleti kéziratgal gazdagítja. Ha egy kissé bepillantott volna már említett nagy munkájába, bőkezűsége egy kissé megcsappant volna s alighanem százakról beszél ezrek helyett. Kár volt azonban megfélekezni a múzeumi könyvtár magyar, latin, német, francia kéziratairól, melyek között igen sok nevezetes irodalmi és történelmi emlék található, s ha czikke megírása előtt szerencsétlente volna egy bár rövid látogatással is ezt a könyvtárt, szemügyre vehette volna az irodalmi leveleknek gazdag és a rendszeres feldolgozás igen előhaladt stádiumában levő gyűjteményét. Aki, mint czikkíró annyira sajnálja, hogy az akadémiai könyvtár levélgűjteménye még mindig kiaknázatlan, bizonyára örömmel konstatálta volna, hogy a múzeumé nem sokára nyomtatott katalogus révén fog nagy érdekű kutatásokra kényelmes alkalmat szolgáltatni. György

Aladár végül a nevezetesebb hatósági, egyleti s magán könyvtárakról is megemlékezik. E—r.

Szana Tamás. *A sajtó felszabadulása. Az ötvenedik évforduló alkalmából kiadta a budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesülete. Budapest. Athenaeum. 1898. 8-r. 56 l.*

Eleven tollal megírt és stilszerűen kiállított alkalmi kiadvány, melylyel a sajtószabadság felszázados emlékűnépén a hazai nyomdászok legtekintélyesebb egyesülete ajándékozta meg a közönséget. Szerző megismertet azokkal a nehézségekkel, a melyekkel a múlt század végén s századunk első felében időszaki vállalatoknak megindítása össze volt kötve. Egy kis népszerű irodalom és kulturtörténeti elbeszélés az egész. A *Patzkó Ferencz Agoston: Magyar Hirmondó-ján* (1780) kezdő s megérinti 1848 márczius 15-ikéig minden oly mozzanatát a magyarországi hirlapirodalom történetnek, mely a cenzura szempontjából följegyzésre méltó. Világos képét nyújtja a sajtószabadság ügyében végbement országgyűlési tárgyalásoknak s végül 1848 márczius 15-ikét írja le. Említetjük már a füzet szép kiállítását. *Vaszary János* mély érzésű czimképet rajzolt hozzá s kitűnően sikerült facsimilék: Reseta cenzor egy »Admittitur«-ja, a Talpra magyar első fogalmazása, de különösen a szabaddá lett sajtóról hirt hozó 1848 márczius 18-iki *Pesti Hírlapé* (a Magyar Nemzeti Múzeum példánya után) élénkítik. Egy szóval a Szana Tamás distingvált műzslése egy 56 oldalas alkalmi füzetet is bibliografiai érdekességgé tud varázsolni. (e.)

Albert Maire. *Manuel pratique du Bibliothécaire. Paris Alphonse Picard et fils, éditeurs. 1896. 8-r. XII + 591 l.*

Franciaország virágzó könyvtári életébe vezeti az olvasót ez a kitünő kézikönyv, melyet végigolvasva szinte csodálkozik az ember, hogy miért üdvözlük a francia bibliografiai folyóiratok olyan nagy örömmel a *Graeser* »Bibliothekslehre«-jének nem rég megjelent francia fordítását. Szó sincs róla: Petzholdt jeles tanítványa nagyon ügyesen állította össze a könyvtártudományra vonatkozó kérdéseket s mindenről tájékoztat, a mi a könyvtári életben előfordul, azonban Maire könyve révén is gyakorlati érzékű és kiválóan képzett könyvtárnokkal ismerkedünk meg. S van könyvnek két része, a melyek a francia könyvtári viszonyokat tanulmányozóra nézve igazán megbecsülhetetlenek: az alfabetikus bibliografiai lexikon és a franciaországi könyvtárakra vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye.

A történelmi bevezetésben röviden megemlékezik az antik könyvtári állapotokról s a modern államokra nézve megjelölve egy pár szakmunkát, a franciaországi fejlődéssel foglalkozik részletesebben, különösen *Franklin* nagyszabásu könyvtártörténeti munkái alapján. A középkori könyvtárakról szólva, főlemlíti az avignoni pápák